

Orosz Anna¹

Horvátország és az ukrajnai háború²

A tanulmány a horvátországi politikai, társadalmi reakciókat, valamint védelempolitikai és haderőfejlesztési lépéseket elemezve vizsgálja meg Horvátország politikáját az ukrajnai háború kapcsán. Az Ukrainát mellszélességgel támogató kormányzati politika hátterében az aktuális politikai és biztonsági tényezőkön kívül a horvát állam- és nemzetfejlődés jellemzői is megtalálhatók, ugyanakkor a támogatás formája már megosztja a horvát politikai döntéshozókat. Az elmúlt pár évben a horvát haderő fejlesztése is beindult, azonban ez nem köthető szigorúan az orosz agresszióhoz és az ukrajnai háború kitöréséhez. Mindazonáltal a háború teremtette új geopolitikai és biztonsági környezet hatással van Zágráb rövid és középtávú védelempolitikai terveire és lehetőségeire. Végül a tanulmány röviden kitér a háború gazdasági hatásaira, különös tekintettel az energiaszektorra, amelyben új stratégiai lehetőségek nyíltak Zágráb számára.

Kulcsszavak: Horvátország, ukrajnai háború, Oroszország

Croatia and the War in Ukraine

This paper analyses the Croatian policy regarding the war in Ukraine by considering political and social reactions as well as its defence policy and army development steps. Beyond recent political and economic considerations, the Croatian government's standpoint that fully supports Ukraine is based on the characteristics of its nation- and state-building processes. However, the forms of supporting Ukraine raised several debates among the Croat political decision-makers. Development in the Croatian army started in the last few years but that is not directly related to the Russian aggression and the start of the war in Ukraine. Nevertheless, the new geopolitical and security context that emerged as a consequence of the war could have an impact on Zagreb's short- and mid-term reform plans and possibilities in the field of defence. Finally, the paper will briefly cover economic impacts of the war, with attention to the energy sector in particular in which new strategic opportunities occurred for Zagreb.

Keywords: Croatia, war in Ukraine, Russia

¹ Orosz Anna a Magyar Külügyi Intézet kutatója. E-mail: anna.orosz@hiia.hu

² A tanulmány a TKP2021-NVA-16 számú projektnek a Kulturális és Innovációs Minisztérium Nemzeti Kutatási, Fejlesztési és Innovációs Alapból nyújtott támogatásával, a TKP2021-NVA-16 pályázati program finanszírozásában valósult meg.

Bevezetés

Horvátország álláspontja az ukrajnai háború és az orosz agresszió megítélése kapcsán azon, elsősorban nyugati megközelítésbe illeszkedik, amely teljes mértékben Moszkvát és annak expanzív politikáját tekinti felelősnek a háború kitöréséért, Ukrajnára pedig a minden eszközzel támogatandó „áldozatként” tekint. Ennek hátterében nemcsak aktuálpolitikai megfontolások állnak, hanem szerepet játszanak a horvát állam- és nemzetfejlődés jellegzetességei is, nevezetesen a fejlett, katolikus nyugati orientáció támogatása, szemben mindazzal, amit a Kelet, a keleti kereszténység, a szerb elnyomás képviselt számukra a történelmük során. Zágráb ezért mind nemzeti, mind nemzetközi szinten támogatja az Oroszországgal szembeni lépéseket, szankciós politikákat, és mindehhez élvezi is a társadalom többségének támogatását.

Ugyanakkor ami a horvát katonai, haderőfejlesztési lépéseket illeti, azok nem kötődnek szigorúan az ukrajnai orosz invázióhoz, hiszen a kezdeményezésük korábbra nyúlik vissza. Egyúttal a háborúnak köszönhetően a – már régóta halogatott és elhúzódó – haderőfejlesztés felfutásának lehetünk tanúi, ami mind az eszközök, mind a katonai állomány tekintetében változásokat hozhat a jövőben. A háború azonban nemcsak a védelmi területre van hatással, hanem más stratégiai szektorokra is, mint például az energiapolitika, amelyek Zágráb tágabb regionális pozícióit is befolyásolhatják.

A fenti folyamatok részletes kifejtése céljából az alábbi tanulmány első körben bemutatja a horvát társadalom és a politikai elit viszonyát az ukrajnai háborúhoz, illetve hogy az milyen hatással van annak kül- és biztonságpolitikájára. Ezután kerül sor az Ukrajnának nyújtott eddigi támogatások, illetve az agresszornak tekintett Oroszország elleni fellépés főbb kereteinek és elemeinek áttekintésére. A tanulmány azt is bemutatja, hogy az elmúlt években milyen fejlesztéseken és változásokon ment át a horvát haderő és védelempolitika, és hogy azokra milyen hatással lehet az orosz–ukrán háború által teremtett új biztonsági környezet. Végül a gazdasági hatások rövid vizsgálata következik, amelyben külön figyelmet szentelünk az energiaszektornak, amely stratégiai jelentőségű az Oroszországgal szembeni fellépésben.

Általános politikai reakció a háborúra

Horvátország már a Krím annexiójától kezdve azon országok közé tartozott, amelyek Ukrajna támogatása mellett foglaltak állást Oroszországgal szemben. A horvát belpolitikában az Ukrajna elleni orosz agresszió a kilencvenes évek horvát honvédő háborújával párhuzamba állítva jelenik meg. Az orosz politikát, amely megkérdőjelezi a különálló ukrán nemzeti identitást, valamint felhasználja az orosz kisebbséget a saját expanzív külpolitikai céljaira, Zágráb megfelelteti annak az elnyomó politikának, amely ellen a kilencvenes években a honvédő háború keretében védekeztek.³

³ Interjú a zágrábi Institute for Development and International Relations kutatási tanácsadójával és biztonságpolitikai kutatójával (2023. október 4.) és a horvát Kül- és Európaiügyi Minisztérium írásban megküldött válasza alapján (2023. október 12.).

Ráadásul Oroszország társadalmi és politikai megítélése sohasem volt pozitív. A horvátok számára Oroszország a Keletet képviseli, szemben a katolikus, nyugati világgal, amelyhez ők maguk tartozni akartak. A horvát felfogásban Oroszország egy olyan nem demokratikus rendszert képvisel, amely nem vonzó a horvátok számára. Ráadásul Oroszország és Szerbia szoros kapcsolata, illetve a szerbek támogatása a kilencvenes évek konfliktusaiban is a Moszkvával szembeni ellenszenvet növelte.⁴ Mindezek tükrében a kormány Ukrajna melletti kiállása az egyetlen vállalható politikai alternatívának tekinthető.

Különösen a jobboldali pártok retorikájára jellemző ez a megközelítés.⁵ A kormányzó Horvát Demokratikus Közösség (*Hrvatska demokratska zajednica*, HDZ) egyértelműen Moszkvát okolja a háborúért, és ez is tekinthető a meghatározó narratívának. Ebben szerepet játszik a kormányfő, Andrej Plenković személyes meggyőződése is. Ő vezette az EU–Ukrajna Parlamenti Együttműködési Tanács EP-delegációját a 2014. októberi ukrajnai választások során,⁶ és illegitimnek nevezte a luhanszki és donyecki szakadár területeken 2014. novemberben tartott választásokat.⁷ Másrészt a jobboldali pártok szélesebb körében már megoszlanak a vélemények, hogy ki a felelős a háború kitöréséért. A parlamenten kívüli HSP 1861 például a NATO-t tartja felelősnek azért, hogy Oroszország megtámadta Ukrajnát.⁸ A horvát parlament az invázió másnapján 133 támogató szavazattal (151-ből) és egy tartózkodással nyilatkozatot fogadott el Ukrajna támogatásáról. További gesztusértékű támogatást jelentett a Szábor részéről a holodomor népiirtással nyilvánítása 2023 júniusában.⁹

A horvát államfő, Zoran Milanović is elítélte az orosz agressziót,¹⁰ ugyanakkor több sajtónyilatkozata miatt a „Kreml ügynökéként” aposztrofálják. A Plenković-tyal rendszeresen konfliktusban lévő elnök a többségi véleménnyel szemben – a moszkvai interpretációhoz hasonló módon – gyakran náci jelzővel illeti az ukrán nemzeti megnyilvánulásokat, párhuzamot vonva a második világháború alatti, náci horvát bábkormány jelképeivel.¹¹ Az ukrán katonák horvátországi felkészítésének lehetőségét is határozottan elutasította Milanović. A horvát államfő megnyilvánulásai miatt a kijevi horvát nagykövetet is bekérte az ukrán külügyminisztérium, a horvát kormányfő pedig külön bocsánatot kért Ukrajnától Milanović megnyilvánulásai miatt. A két állami vezető között számos területre

⁴ Interjú a zágrábi Institute for Development and International Relations kutatási tanácsadójával és biztonságpolitikai kutatójával (2023. október 4.).

⁵ Petsinis, Vassilis: *The Repercussions of the War in Ukraine on Croatia's Far Right*. [online], 2023. 03. 05. Forrás: populismstudies.org [2023. 07. 19.].

⁶ *Ukraine: Andrej Plenković to Head EP Delegation to Observe Elections*. [online], 2014. 10. 09. Forrás: eppgroup.eu [2023. 07. 18.].

⁷ *Ukraine: Illegitimate Elections Not Recognised by EP*. [online], 2023. 11. 03. Forrás: eppgroup.eu [2023. 07. 19.].

⁸ Petsinis 2023.

⁹ *Croatia Strongly Supports Ukraine and the Ukrainian People*. [online], 2023. 08. 22. Forrás: Ministry of Justice and Public Administration [2023. 10. 15.].

¹⁰ *President Milanović Harshly Condemns Russian Aggression against Ukraine, Holds Emergency Meeting with Chiefs of Croatian Armed Forces and Intelligence Agencies*. [online], 2022. 02. 24. Forrás: predsjednik.hr [2023. 07. 18.].

¹¹ Hajdari, Una: *Croatian president Milanović compares 'Slava Ukraini' salute to 'Sieg Heil'*. [online], 2023. 06. 01. Forrás: euronews.com [2023. 07. 19.].

kiterjedő – a védelem- és biztonságpolitikában pedig különösen érvényesülő¹² – politikai csatározás folyik, így az ukrajnai helyzetről folyó vita is leginkább ennek a tágabb belpolitikai vitának a részeként értelmezendő.

Az ukrajnai háború a horvát társadalom perspektívájából

Ami a szélesebb társadalmi támogatottságot illeti, a két álláspont közül Plenković politikája élvezi jobban a horvátok szimpátiáját. Ez szimpátiatüntetések formájában is megnyilvánult. Egy 2022. októberi közvélemény-kutatás alapján a horvátok 70%-a állt teljesen vagy nagyrészt Ukrajna oldalán, és mindössze 8% gondolta úgy, hogy Oroszország fellépése jogos volt. 14% vélte úgy, hogy mindkét félnek ugyanolyan mértékben van igaza a konfliktusban. 9% nem foglalt állást. Érdekes ugyanakkor megjegyezni, hogy 31% tekinti az orosz–ukrán háborút tisztán két állam terület feletti háborújának. Szélesen elterjedt a horvátok között az a nézet, hogy Ukrajna területén egy NATO és Oroszország közti konfliktus zajlik, illetve további 20% szerint harmadik országok közvetett részvételével zajló háború van Ukrajnában.¹³

Az Ukrajnának nyújtandó támogatás formája kapcsán már megosztottabb a közvélemény. Reagálva az államfő és a kormányfő közti politikai vitára, a *Dnevnik* hírportál előbb hivatkozott felmérése az ukrán katonák Horvátország területén való kiképzésére kérdezett rá. Ezt a horvátok 34%-a támogatta, akiknek többsége a HDZ szavazója. A válaszadók 57%-a ellenezte a támogatás ezen formáját. A legerősebben a Híd nevű párt szavazói utasították el ezt. A többség ezzel párhuzamosan azt feltételezte, hogy kicsi (35%), valamennyi (24%) vagy nagy esélye (14%) lenne annak, hogy a háború átterjedhet Horvátország területére. 22% gondolta úgy, hogy erre biztosan nem kerülne sor. Ukrajna katonai támogatásának kormányzati álláspontjával 32% ért egyet, de a többség ennek a kérdésnek a kapcsán sem foglalt egyértelműen állást.¹⁴

Szintén megvizsgálta a kutatás a két politikus álláspontjának támogatottságát. Mindkét esetben elmondható, hogy a legtöbben (37 és 38%) nem tudták eldönteni, hogy megfelelő-e az adott politika. Az államfő álláspontját azonban valamivel többen tekintették rossznak (33%), mint a kormányfőét (30%), és Plenković politikáját többen gondolták jónak (28%), mint Milanovićét (22%).¹⁵ 2023 tavaszán az Oroszország elleni szankciók társadalmi támogatottsága (76%) valamivel az uniós átlag (73%) felett volt az Eurobarometer felmérése szerint.¹⁶ Mindezek fényében arra lehet következtetni, hogy a horvát társadalom általánosságban Ukrajna támogatását tartja elfogadhatónak, még ha a támogatás formáját

¹² Az államfő és a kormány közti vita miatt számos kinevezés (például a vezérkari főnöké) elhúzódtott vagy éppen elmaradt.

¹³ *Ekskluzivno istraživanje Dnevnika Nove TV: Što Hrvati misle o ratu u Ukrajini?* [online], 2022. 10. 29. Forrás: dnevnik.hr [2023. 11. 08.].

¹⁴ *Ekskluzivno istraživanje Dnevnika Nove TV: Što Hrvati misle o ratu u Ukrajini?* [online], 2022. 10. 29. Forrás: dnevnik.hr [2023. 11. 08.].

¹⁵ *Ekskluzivno istraživanje Dnevnika Nove TV: Što Hrvati misle o ratu u Ukrajini?* [online], 2022. 10. 29. Forrás: dnevnik.hr [2023. 11. 08.].

¹⁶ Simmonds, Lauren: *Croatian Citizen Support for Sanctions Against Russian Federation at 76%*. [online], 2023. 05. 11. Forrás: total-croatia-news.com [2023. 07. 18.].

tekintve bizonytalanabbak is a válaszadók. Így belpolitikai értelemben is „kifizetődőbb” a horvát kormány Kijev melletti kiállása.

A kormányzati politikák társadalmi támogatottságán túl érdemes kitérni a horvátok önkéntes alapú részvételére a harcokban. A horvát kormány nem támogatja, hogy magán-személyek csatlakozzanak a harcokhoz, ennek ellenére – már 2014 óta – szerepet vállalnak horvát állampolgárságú személyek az orosz–ukrán konfliktusban, döntően az ukránokat támogatva. Hivatalos és pontos adatok nem érhetők el ezen személyek számáról, de 70 és 80 közé tehető. Az orosz média szerint a létszámuk a kétszázat is elérheti, s többségük az Azov regimenthez csatlakozott. Egy horvát állampolgárt el is fogtak az oroszok, és a horvát kormány egy fogolycsere-megállapodás révén tudta csak kiváltani az érintett személyt.¹⁷ Összességében azonban megállapítható, hogy a horvát lakosság – néhány szélsőségest, veteránt leszámítva – nem érdekelt a harcokban való közvetlen részvételben.

A horvát társadalom és a politikai elit Ukrajnához fűződő viszonyán nem változtatott a drónos incidens sem. Egy Ukrajnából induló – Románián és Magyarországon is áthaladó – Tu-141-es zuhant le Zágrábban. A szerkezet meghibásodása okozhatta az eszköz „elvándorlását”, és mivel szerencsére személyi sérülést nem okozott, az esetnek különösebb hatása nem volt a kormány külpolitikájára.

Az ukrajnai háború horvát kül- és biztonságpolitikára gyakorolt hatása

A horvát kül- és biztonságpolitika stratégiai irányai nem alakultak át az ukrajnai háború miatt, azonban a háború kirobbanása óta Ukrajna támogatása és a Moszkva elleni fellépés domináns elemévé vált Zágráb kül- és biztonságpolitikájának. Az Ukrajna melletti kiállást a nemzetközi jogrend, valamint a nemzetközi béke és biztonság fenntartása eszközének tekintik, ezért a 2022. február 24-i támadás után azonnal arra az álláspontra helyezkedtek, hogy támogassák Kijevet a védekezésben. Anica Djamić, Horvátország kijevi nagykövete a háború kirobbanása után visszatért az ukrán fővárosba.

Mindeközben a diplomáciai kapcsolatok Oroszországgal mélypontra süllyedtek, amit a diplomaták kölcsönös kiutasítása is jelzett, illetve Moszkva az ellenséges országok listájára tette Horvátországot. Zágráb nem csupán az oroszok nyílt katonai agresszióját ítéli el, de támogatnak minden olyan fellépést is, amely ellensúlyozza Moszkva azon lépéseit, amelyek dezinformáció és hibrid eszközök alkalmazásával bizonytalanságot teremtenek a globális energia- és élelmiszerpiacon.

Az Oroszországgal szembeni fellépésre, illetve Ukrajna támogatására számos nemzetközi szervezetet és platformot felhasználnak. A NATO keretében egy pszichológiai rehabilitációs programon dolgoznak, amely a háborús veteránok, sérültek és családjaik támogatását célozza. Az ENSZ Közgyűlését Ukrajna politikai támogatására használják. A UNDP keretében humanitárius aknamentesítést, míg az UNICEF keretében Ukrajna energia-infrastruktúrájának a rendbehozatalát segítik. Az Európai Unió minden

¹⁷ Petrovic, Ivica – Bogdanic, Sinisa: *Serbian, Croatian Volunteers Fight on Ukraine's Front Line*. [online], 2023. 01. 31. Forrás: dw.com [2024. 03. 10.].

Kijevnek nyújtandó humanitárius, pénzügyi, katonai és más segítségre vonatkozó kezdeményezést (aknamentesítés, háborús sérültek rehabilitációja) támogatta a horvát kormány. Ezzel párhuzamosan elfogadta és támogatta az Oroszország ellen bevezetett 11 szankciós csomagot és intézkedést. A horvát kormány a fentiekén túl további nemzetközi platformokkal is igyekszik a pro-Kijev álláspontot támogatni. A Nemzetközi Krími Platform első parlamenti csúcstalálkozóját 2022. október 25-én Zágrábban tartották meg.

2024. február 28-án Tiranában tartották az Ukrajna–Délkelet-Európa csúcstalálkozót, ahol Plenković miniszterelnök külön is tárgyalt Volodimir Zelenszkij ukrán államfővel. Az egyik kiemelt téma egy közös ukrán és balkáni védelmi ipari fórum megszervezése volt, illetve a horvát és az ukrán vállalatok közti megállapodások megkönnyítése, különös tekintettel az aknamentesítésre és a mentőfelszerelésekre.¹⁸

A horvát kormány tagjai rendszeresen ellátogatnak Kijevbe is. Ukrajna uniós integrációs törekvéseit pedig a horvát tapasztalatok megosztásával segítik. Horvátország elősegíti Ukrajna gabonaexportját a fiumei és a spliti kikötőkön keresztül, és támogatja annak kiterjesztését. A szankciók hatékonyabb alkalmazására 2024. január végén létrehoztak egy tárcaközi csoportot a nemzetközi megszorító intézkedések hatékonyabb végrehajtásának segítésére és ellenőrzésére.¹⁹

Ukrajnának nyújtott horvát támogatások

A Horvátország által nyújtott támogatásokról és segélyekről a kormány nem közöl hivatalos kimutatásokat, így annak mértékéről és összetételéről elsősorban elszórt kormányzati nyilatkozatokból és egyes hírportálok tartalmaiból lehet információkat szerezni. A Kül- és Európa-ügyi Minisztérium tájékoztatása szerint 2022. február 24. és 2023. október közepe között megközelítőleg 256 millió eurónyi bilaterális segélyt nyújtott Zágráb Ukrajnának, katonai, humanitárius és egyéb formákban.²⁰ Idetartozik az a 30 millió eurós katonai támogatási csomag is, amelyet 2023 augusztusában jelentett be a horvát kormányfő.²¹ Ami a katonai támogatások arányát illeti, a 2024. január 30-i uniós informális védelmi miniszteri találkozón Ivan Anušić horvát honvédelmi miniszter arról beszélt, hogy Zágráb addig összesen 181 millió eurót fordított Kijev katonai támogatására, és folytatni is kívánja ezt a gyakorlatot.²² A Kiel Institute for the World Economy *Ukraine Support Tracker* adatbázisa szerint Horvátország a megígért támogatások tekintetében 276 millió eurónál tart, amiből 190 millió euró katonai jellegű. Ha GDP-arányosan vizsgáljuk a támogatások mértékét, akkor a támogatások összértékét tekintve a 14. a ranglistán, a humanitárius támogatások mértékét nézve viszont a 3. A katonai támogatások nemzeti

¹⁸ [Ukraine Seeks to Expand Defense Manufacturing With Croatian Partnership Amid European Support](#). [online], 2024. 02. 29. Forrás: [The New Voice of Ukraine](#) [2024. 03. 02.].

¹⁹ [Vlada Hrvatske: Odluka o osnivanju Stalne skupine za primjenu i praćenje provedbe mjera ograničavanja](#). [online], 2024. 01. 31. Forrás: [vlada.gov.hr](#) [2024. 02. 19.].

²⁰ A horvát Kül- és Európaügyi Minisztérium írásban megküldött válasza alapján (2023. október 12.).

²¹ [Croatia Strongly Supports Ukraine and the Ukrainian People 2023](#).

²² [Vlada Hrvatske: Minister Anušić: Croatia Has Sent €181 mn Worth of Military Aid to Ukraine](#). [online], 2024. 01. 31. Forrás: [vlada.gov.hr](#) [2024. 02. 10.].

GDP-hez viszonyított aránya alapján a 15. legtöbb támogatást nyújtó ország (megközelíti az Egyesült Királyság GDP-arányos támogatásának mértékét).²³

Ami a katonai támogatásokat illeti, idetartoznak az átadott katonai eszközök, bizonyos aknamentesítési feladatokra beszerzett gépek, illetve a bilaterális és multilaterális alapon nyújtott katonai donációk is. Ez utóbbiba tartozik az az 500 ezer euró, amellyel a NATO Ukrajnának nyújtandó átfogó segélycsomagjához járult hozzá. A katonai támogatás kérdése – ahogy fentebb arról már szó volt – megosztó kérdés lett a horvát belpolitikában, különösen a kormányfő és az államfő vitája miatt. Emiatt nem tudott Horvátország csatlakozni az EU ukrán katonák kiképzését segítő missziójához (EU Military Assistance Mission Ukraine, EUMAM). Noha a kormány elfogadta a javaslatot, az államfő visszadobta azt a törvényhozásnak, amelynek ellenzéki tagjainak jelentős része alkotmányossági aggályokat vetett fel vagy éppen ellenezte a lépést.²⁴ 2022. decemberben kétharmados többségre lett volna szükség a pozitív döntéshez, de négy szavazat híján azt nem sikerült elérni.²⁵

Ami a katonai eszközöket illeti, más volt jugoszláv államokhoz hasonlóan Horvátország is átadott régi típusú szovjet-orosz harci eszközöket és felszereléseket Ukrajnának. Horvátország a *Jutarnji* értesülése szerint 14 Mi-8 helikoptert küldött a megtámadott országnak. A kezdeti médiaértesítéseket (például *Jutarnji*²⁶) később a védelmi miniszter is megerősítette 2023. májusi odesszai látogatása után. A horvát fél lépését Lloyd J. Austin amerikai védelmi miniszter is külön megköszönte.²⁷ A hírek szerint ehhez külső ösztönzőként szolgált, hogy a horvát kormány további nyolc darab UH-60M Black Hawk helikoptert kívánt beszerezni az USA 140 millió dolláros támogatásával az Ukrajnának küldött helikopterekért cserébe. Egy, a védelmi miniszter által tett bejelentésre hivatkozva a *Jutarnji* szerint még négy gyalogdandárnak elegendő géppuskát és ahhoz való lőszert adtak Kijevnek, ami a hírportál szerint megközelítőleg nyolcezer fegyvernek és lőszernek felel meg.²⁸ Az előbb említetteken túl Zágráb támogatja az európai – egyúttal a horvát – védelmi kapacitások és a fegyvergyártás erősítését annak érdekében, hogy az EU az USA-tól függetlenül, megfelelő szinten tudja tartani Ukrajna fegyverekkel való támogatását. Ez különösen annak fényében vált kiemelten fontossá, hogy az Amerikai Kongresszus néhány republikánus képviselő ellenállása miatt nem tudta megszavazni a következő segélycsomagot Ukrajnának.

A humanitárius támogatás kezdetben elsősorban transzformátorok és generátorok beszerzését és átadását jelentette. 2023. január 26-án a kormány egy egymillió eurós pénzügyi támogatási csomagról döntött az ukrán energiahálózat támogatására az UNICEF-en

²³ A Ukraine Support Tracker 41 országra vonatkozóan gyűjt adatokat. Ebbe beletartoznak az EU és a NATO tagállamai, Dél-Korea, Ausztrália, Új-Zéland, Kína, India, Svájc. Lásd [The Ukraine Support Tracker](#). [online], 2024. 02. 22.

²⁴ [The Parliament Debates Government's Proposal on Training of Ukrainian Soldiers in Croatia](#). [online], 2022. 11. 30. Forrás: sabor.hr [2023. 11. 20.].

²⁵ [Croatia Rejects Joining in EU's Ukraine Training Mission](#). [online], 2022. 12. 16. Forrás: AP [2023. 11. 10.].

²⁶ Žabec, Krešimir: [Ukrajini šaljemo 14 rabljenih ruskih helikoptera, zauzvat dobivamo američke Black Hawkove?](#) [online], 2022. 11. 15. Forrás: jutarnji.hr [2023. 11. 20.].

²⁷ Vergun, David: [Austin Says Croatia's Support for Ukraine Is Commendable](#). [online], 2023. 10. 19. Forrás: U.S. State Department for Defense [2023. 12. 10.].

²⁸ Žabec, Krešimir: [Počela specijalna operacija slanja 14 naših helikoptera Ukrajini, s njih već skidaju oznake](#). [online], 2022. 01. 25. Forrás: jutarnji.hr [2023. 11. 20.].

keresztül, amelyből ötven generátort szereztek be iskolák és kórházak áramellátásának biztosításához. Ezt megelőzően Horvátország már 56 generátort és 59 transzformátort szállított le, és a hírportál alapján további 170-et készített elő szállításra.²⁹ A humanitárius támogatások másik kiemelt célterülete az aknamentesítés, amelyhez Zágráb pénzügyi támogatás nyújtása mellett megosztja saját tapasztalatait és szakértelmét is. Az aknamentesítésnek különösen nagy figyelmet szentelnek, hiszen az elengedhetetlen a menekültek biztonságos visszatéréséhez, a mezőgazdasági termelés és a gazdaság újraindításához, az újjáépítéshez. 2023 júliusában egymillió euró támogatást nyújtott az ENSZ Világélelmelési Programján keresztül szervezett, a mezőgazdasági területek aknamentesítést célzó projekthez.³⁰ 2023. október 11–12-én Zágrábban tartottak nemzetközi donorkonferenciát az aknamentesítés támogatására, ahol Plenković miniszterelnök az eddig nyújtott ötmillió eurós felett további ötmillió euró pénzügyi támogatást irányzott elő erre a célra. Emellett bejelentette, hogy bilaterális együttműködési megállapodást kötött ezen a területen a két állam, amelyet Davor Božinović horvát és Julija Szviridenko ukrán miniszterelnök-helyettes írtak alá.³¹

Az aknamentesítésen kívül a horvát kormány olyan területeken is megosztja tapasztalatait Kijevvel, mint a konfliktust követő újjáépítés, a sebesültek egészségügyi és pszichológiai támogatása és rehabilitációja, háborús bűnök és bűnösök kezelése. Horvátország ezen túlmenően 24 ezer ukrán menekültet fogadott be, akik a horvát állampolgárokkal megegyező feltételekkel vehetnek igénybe szociális (például lakhatási támogatást), egészségügyi ellátásokat és munkaerőpiaci támogatásokat.

A horvát védelempolitika és haderőfejlesztés az orosz–ukrán háború tükrében

Horvátország védelempolitikája szempontjából két stratégiai dokumentum emelhető ki: a 2017-ben elfogadott Nemzeti biztonsági stratégia,³² valamint a 2015–2024-es időszakra vonatkozó hosszú távú haderőfejlesztési terv.³³ Az előbbi már reflektált a NATO-tagságból eredő kötelezettségekre, illetve felhívta a figyelmet az ukrajnai helyzetben rejlő veszélyekre is, nem zárva ki egy konvencionális háború kitörésének a lehetőségét sem. A haderőfejlesztési terv arra a kihívásokkal teli helyzetre kívánt megoldást találni, hogy miközben az ország globális és regionális biztonsági környezete, valamint a kihívások és a fenyegetések is egyre összetettebbekké váltak, a horvát haderőre fordítható források szűkösek maradtak vagy éppen csökkentek. Ennek hátterében elsősorban a 2008-as gazdasági és pénzügyi világválság állt, amelynek következtében egészen 2015-ig gazdasági

²⁹ Хорватія виділила €1 мільйон на закупівлю генераторів для українських шкіл і лікарень. [online], 2023. 01. 27. Forrás: ukrinform.ua [2024. 02. 19.].

³⁰ Croatia Supports UN Project to Demine and Release Productive Agricultural Land in Ukraine. [online], 2023. 07. 31. Forrás: wfp.org [2024. 01. 12.].

³¹ Vlada Hrvastke: Snažna podrška Ukrajini. Hrvatska će pomoći s još 5 milijuna eura za razminiranje. [online], 2023. 10. 11. Forrás: vlada.gov.hr [2024. 01. 12.].

³² National Security Strategy of the Republic of Croatia 2017. [online]. Forrás: soa.hr [2023. 11. 10.].

³³ The Croatian Armed Forces Long Term Development Plan 2015–2024. [online], 2014. 12. 12. Forrás: morh.hr [2023. 09. 07.].

csökkenés jellemezte az országot, és a gazdasági és szociális hatások kezelése élvezett politikai prioritást. A haderőfejlesztési terv elfogadása ellenére a 2015 előtti forráshiányos időszak 2020-ig fennmaradt, így a terv végrehajtása jelentős költségvetési korlátokba ütközött. Ezzel párhuzamosan Horvátország egyre több új biztonsági kihívás (migrációs válság, Szerbia fegyverkezési törekvései, kiberhadviselés) elé került, amelyek a katonai és védelmi kiadások növelését tették szükségessé.

E tekintetben az érdemi változást a 2021-es év hozta meg, amikor egy egyszeri jelentős kiadásnak, a francia Dassault Rafale harci gépek beszerzésének köszönhetően a védelmi kiadások szintje elkezdte megközelíteni a NATO által elvárt, GDP-hez viszonyított 2%-os szintet. Ugyanez érvényes az eszközfejlesztés tekintetében elvárt 20% elérésére is, amely szintén 2021-ben ennek a bevérlásnak volt köszönhető. 2022-ben is ezt a szintet hozta Horvátország, részben még mindig a „Rafale-projektnek” köszönhetően. Az ország függetlenségének elnyerése óta a tíz egy- és két kétüléses francia harci gép beszerzése a legjelentősebb (az eredeti szerződés szerint tervezett kiadás 999 millió euró volt, ami aztán jelentősen növekedett) fejlesztés, amivel megkezdődött az elavult MiG-21-esek lecserélése. A 2021. novemberi megállapodás értelmében 2024-ben és 2025-ben szállítják le a gépeket.³⁴

1. táblázat: Horvátország védelmi kiadásainak GDP-hez viszonyított aránya (%-ban)

Védelmi kiadások a GDP arányában (2015. évi árakon számolva)					
2018	2019	2020	2021	2022b	2023b
1,55	1,61	1,71	1,98	1,82	1,79

Forrás: a szerző szerkesztése a NATO adatai alapján

2. táblázat: A védelmi kiadások arányának alakulása kiadási kategória szerint (%-ban)

A védelmi kiadások aránya kiadási kategóriák szerint (%)						
	2018	2019	2020	2021	2022b	2023b
Felszerelés/eszköz	3,37	6,55	9,06	30,01	31,19	26,22
Személyi kiadások	76,96	73,71	76,15	56,71	55,38	56,7

Forrás: a szerző szerkesztése a NATO adatai alapján

Szintén a légierő fejlesztését szolgálják a helikopterbeszerzések. Még 2018-ban kötött Horvátország megállapodást az Amerikai Egyesült Államokkal, amelynek értelmében négy Black Hawk helikoptert szerezhetett be: ebből kettőt saját költségvetési forrásokból vett Horvátország, kettőt pedig az USA donációjának részeként kapott meg. A fentebb említett további nyolc helikopter beszerzését 2024. január 26-án hagyta jóvá az amerikai külügyi tárca.³⁵

A szárazföldi haderő tekintetében a használt Bradley gyalogsági harcjárművek beszerzése emelhető ki. Az USA-val 2019-ben kötött megállapodás végrehajtásának feltételeiről csak 2022-ben született megegyezés a felek között. 89 darabot fognak leszállítani 2024-től

³⁴ Harangozó Dániel (2023): *Croatia's Defence Policy in the Shadow of COVID-19 and the Russia-Ukraine War (2020–2023)*. *MKI Policy Brief*, 29, 1–10.

³⁵ Jennings, Gareth: *Croatia Cleared to Buy More Black Hawks*. [online], 2024. 01. 29. Forrás: Janes [2024. 02. 11.].

kezdődően, amelyből 22 darab pótalkatrészek biztosítására szolgál. Horvátországban a Đuro Đaković nevű cég végzi a járművek felújítását, amelyhez 51 millió dollár támogatást ad Washington. Emellett modernizálnak néhányat a 126 meglévő Patria AMV járműből, amelyeket DUOS 30L távirányítású fegyverállomásokkal és Spike LR páncéltörő rakétaképességgel szerelnek fel. További 30 Patria járművet is beszerznek, amelyek összeszerelésére szintén az említett gyárban kerül majd sor.³⁶ A haditengerészet a szárazföldi és légi erőhöz képest viszonylag kevés támogatást kap, ami részben annak is az eredménye, hogy NATO-tagállamok veszik körbe az Adriai-tenger horvát partjait. Noha 2014-ben született egy megállapodás a Brodosplit hajógyártóval öt parti járőrhajó gyártásáról, a prototípus legyártása (2018) után vita alakult ki a gyártó és az állam között, ami mind a mai napig hátráltatja a projekt befejezését.³⁷

A fentiek jól példázzák, hogy a horvát haderőfejlesztést és védelempolitikát ugyan érintette az ukrán háború kitörése, ugyanakkor a fejlesztéseket és beszerzéseket nagyrészt már azelőtt kezdeményezték, így szigorúan nem köthetők a háború kitöréséhez. Ugyanakkor az orosz agresszió, illetve a nyugat-balkáni régióbeli bizonytalanságok és feszültségek hozzájárulhatnak a védelmi kiadásoknak a 2020-at megelőző időszakhoz képest magasabb szinten tartásához. A kiadások szintje valószínűleg nem fogja elérni azt, amit a Rafale-projekt esetében láthattunk, de a bizonytalan biztonsági környezet miatt növekedhet a jelentősége a védelempolitikának, és így a ráfordítható forrás is.

Más európai országokhoz hasonlóan Horvátországban is felmerült a sorkatonaság ismételt bevezetésének kérdése. A Honvédelmi Minisztérium javaslata alapján előreláthatólag a középiskolai képzésbe építenek be honvédelmi elemeket, illetve egy háromhónapos katonai alapképzést is bevezetnek. A haderő létszámában ugyan 2021-ről 2022-re bekövetkezett egy növekedés, amelynek az eredményeként 14 439-ről 15 200-ra nőtt a horvát katonai állomány létszáma,³⁸ ugyanakkor a Horvátországot sújtó demográfiai csökkenés, illetve a haderő előtt álló egyre komplexebb és növekvő feladatok ellátásához szükséges humán erő-igény miatt a kormány szükségesnek látja egy ilyen lépés megtételét.

Az orosz invázió hatásai a horvát nemzetgazdaságra

A horvát kormány külpolitikai mozgásterét növeli, hogy gazdasági szempontból nem függ érdemben Oroszországtól. Zágráb fő külpolitikai orientációját függetlenségének elnyerése óta az euroatlanti integráció és a nyugati szövetségi rendszer határozza meg, és ez érzékelhető a külgazdasági politikájában is. Az orosz gazdasági érdekeltségek már a háború kirobbanása előtt elkezdtek csökkenni például a VTB és a Sberbank felé jelentősen eladósodott, a horvát gazdaságban meghatározó szereppel bíró Agrokor³⁹ átalakításával. Az Agrokor 2017-ben került csődközeli állapotba, és adósságainak egyharmada

³⁶ Harangozó 2023.

³⁷ Harangozó 2023.

³⁸ Defence Expenditure of NATO Countries (2014–2023). Press Release. [online], 2023. 07. 07. Forrás: NATO [2023. 11. 10.].

³⁹ Az Agrokor 2015-ben 6,1 milliárd eurónyi jövedelmet ért el, ami a horvát gazdasági teljesítmény 14,8%-ának felelt meg. Emellett Horvátországban 40 ezer embert foglalkoztatott, míg a régió más országaiban további 15 ezret.

a Sberbanknál és a VTB Banknál halmozódott fel. A vállalat nemzetstratégiai jellegénél fogva Zágráb nem engedhette annak teljes csődjét, így külön törvényt alkotott az átalakítására (Lex Agrokor). Már ebben az időszakban egyfajta amerikai–orosz érdekérvényesítési harcot véltek felfedezni az elemzők, mivel a vállalat átalakításában (a jelenlegi Fortenova Csoport létrehozásában) jelentős szerepet kapott az amerikai HPS Investment Partners mint jelentős befektető. A két orosz bank 43%-os részesedéssel a cég tulajdonosa maradt, de döntési jogkörökkel nem rendelkezett.

A háború kitörése után, Moszkvával szemben bevezetett uniós szankciós csomagok azonnal éreztették hatásukat a pénzügyi szektorban. A Sberbank jelentős betétkivétel tapasztalt meg Horvátországban (és Szlovéniában is), ezért a Horvát Nemzeti Bank kezdeményezte annak felvásárlását, elkerülendő a bank jövőbeni csődbemenetelét. A leányvállalatot a Hrvatska Poštanska Banka (HPB) vásárolta végül meg, és később Nova Hrvatska Banka (NHB) névvel folytatta tovább tevékenységét. Az orosz bankokra kivetett szankciók miatt azok a Fortenova Csoportban meglévő részesedésük eladása mellett döntöttek. Az orosz bankok döntése egyébként a horvát kormányzati érdekekkel is összhangban volt, még ha az eladás körül voltak is problémák. Így az orosz gazdasági szereplők kiszorultak a nyugat-balkáni régió szintjén is jelentős pozíciókkal rendelkező vállalatból.

A háború következtében Horvátországban is jelentősen megemelkedtek a fogyasztói árak. 2022-ben 10,4% volt az infláció, ami 2023-ban 8,4%-ra mérséklődött. Ezzel még mindig az uniós átlag felett maradt az árnövekedés. Az elektromos áram fogyasztói ára 2022 júliusában az egekbe szökött, de utána fokozatos csökkenésnek indult. Jelentősen drágultak az élelmiszerek is 2022-ben, rekordértéket érve el októberben (19,76%-os drágulás). Az infláció 2023-as csökkenése, az uniós fejlesztési források, illetve a horvát kormány jövedelemnövelő intézkedéseinek hatására valamelyest stabilizálódott a fogyasztás és a gazdaság helyzete.

A háború és az Oroszország ellen bevezetett gazdasági szankciók azonban nem csak negatív hatásokkal jártak Horvátországra nézve. Az európai energiapiacot és ellátásbiztonságot érő kihívások előnyös helyzetbe hozták Horvátországot. Az európai országok orosz forrásokról és elosztó hálózatokról való leválás iránti növekvő igénye, illetve az USA-nak az ilyen irányú nyomásgyakorlása, valamint törekvései, hogy déli irányból építse ki Ukrajna energiaellátását, megnövelte a nyugati támogatást a horvát kormány krki LNG-terminálhoz és gázszállításhoz kötődő terveihez. Horvátország ráadásul fontos szerepet tölt be Washington és az EU azon terveiben, hogy elősegítse a nyugat-balkáni országok energiaellátásának diverzifikációját Moszkvával szemben, és az ukrajnai háború tovább erősítette a balkáni energiahálózat-fejlesztésben a Nyugat és Oroszország versengését. A tervek megvalósításához az EU a REPowerEU program keretében nyújt támogatást Horvátországnak.

Ami a gázszektort illeti, Horvátország igyekszik kihasználni azt, hogy Oroszország felől egyrészt megszűnt az olcsó gáz behozatalának lehetősége, másrészt az EU zöld átmenet politikájában a gáz lényeges átmeneti energiaforrásként jelenik meg. A horvát kormány célja, hogy minél jobb pozícióba hozza a krki LNG-terminált, és lehetőséget teremtsen annak megnövekedett kapacitásainak a kihasználására. Anno a terminál megépítése nagyon nehézkesen valósult meg, így a horvát kormány számára mind

politikai, mind gazdasági értelemben nyereséget hozhat a háború és a szankciók okozta új gazdasági helyzet. A horvát kormány 2022. augusztus 18-án döntött arról, hogy másfél éven belül 2,9 milliárd köbméterről 6,1 milliárd köbméterre növelik a krki LNG-terminál kapacitását, a hozzátartozó új gázvezeték-hálózat megépítését pedig három éven belül tervezték. A Plinacro állami tulajdonban lévő gázz szállító vállalat a norvég Wartsilä Gas Solutions-szel kötött megállapodást egy új 250 000 m³/h teljesítményű átalakító modul megépítéséről, több mint 22,9 millió euró értékben. Davor Filipović akkori horvát gazdasági miniszter az aláírást követően elmondta: az újabb átalakító modul 22 hónap alatt készül el, a beépítését pedig 2025 nyarára tervezik.⁴⁰

A gázvezeték-hálózat fejlesztése 2024-ben indulhat el, amelynek célja az összeköttetések bővítése Szlovénia, Magyarország és Bosznia-Hercegovina, valamint közvetve Ausztria és Bajorország felé. 2024 áprilisában kötött megállapodást négy kétirányú gázvezeték kiépítéséről (Zlobin–Bosiljevo, Bosiljevo–Sisak, Kozarac–Sisak és Zabok–Lučko) a horvát Gazdasági és Fenntartható Fejlődési Minisztérium, a Környezetvédelmi és Energiahatékonysági Alap a Plinacroval 533,08 millió euró értékben. Az összesen 220 kilométer hosszú csővezeték megvalósítására 2026 közepére tett ígéretet a vállalat. A fejlesztés lehetővé tenné, hogy Szlovénia és Magyarország felé Horvátország megduplázza a gázz szállításait.⁴¹

Bosznia-Hercegovina felé 100 millió euró értékben tervezik egy 180 km hosszú gázvezeték építését, ami alternatívát nyújtana a Török Áramlaton keresztül (a szerb területeken át) érkező orosz gázra. Az évi 1,5 milliárd köbméter kapacitású vezeték Split kikötőjéig kötné össze Imotskival (74 km Horvátországon belül), majd Bosznia-Hercegovinán belül Novi Travnikkal (115 km) egy leágazással Mostar felé (53 km). A vezeték révén Bosznia-Hercegovina rácsatlakozhat a Jón-Adria gázvezetésekre, amely a Kaszpi-tenger térségéből biztosítana gázt. A vezeték a horvát gázz szállító rendszer nagyobb kihasználtságát eredményezné, illetve közvetlenül összekötné Bosznia-Hercegovinát az uniós gázhálózattal. A projektet már 2021-ben kezdeményezték, de belpolitikai vitát kavart, hogy a horvátok (a horvát kormány és a vezető horvát párt, a HDZ BiH) egy mostari székhelyű, horvát vállalat vezetésével szeretnék megvalósítani a projektet (illetve működtetni a vezeték a jövőben), nem pedig a Bosznia-Hercegovinai Föderációhoz tartozó gázvállalattal, a BH Gas-szal.⁴² A fő külföldi forrásokat az Európai Újjáépítési és Fejlesztési Bank (EBRD – 87 millió eurós kölcsön formájában) és a USAID (500 ezer amerikai dolláros támogatás) biztosítaná.

Ami az európai kőolajimportot illeti, az Omišalj adriai kikötőből induló olajvezeték az Ukrajnát átszelő Barátság kőolajvezeték egyik legfőbb alternatívája, így az utóbbi kiesésével Horvátország monopolhelyzetbe kerülhet. Már az orosz kőolajtermékek behozatalának korlátozása is éreztette hatását. A Janaf jelentősen megnövelte a tranzitdíjakat,

⁴⁰ LNG Croatia LLC Signed a Contract for the Delivery of an Additional Regasification Module. [online]. Forrás: plinacro.hr [2023. 08. 19.].

⁴¹ Onyango, Daniel: Croatia Signs €533 Million Contract to Build 4 New Gas Pipelines. [online], 2024. 04. 11. Forrás: Pipeline Technology Journal [2024. 04. 11.].

⁴² Spaić-Kovacic, David: Croatia to Build €100 Million Cross-Border Gas Pipeline to Bosnia. [online], 2023. 02. 21. Forrás: Euractiv [2023. 08. 19.].

ami negatívan érintette a szomszédos országokat, köztük Magyarországot és Szerbiát is. Mindkét ország ezért panaszt tett Zágrábbal szemben az EU-nál, de érdemi elmarasztalással nem kellett szembenéznie. A háború így hozzájárult Zágráb regionális súlyának megnövekedéséhez, amelyből igyekszik rövid távon minél több hasznot húzni.

Következtetések és kitekintés

Az Ukrajna ellen indított orosz támadás után a horvát kormány határozottan Kijev pártjára állt, és a belpolitikai viták ellenére következetesen képviselte azt. Ehhez élvezi a társadalom döntő részének támogatását is, amely – a kilencvenes évek háborúinak tapasztalatai miatt – szolidáris Ukrajnával. Az ország a gazdasági teljesítményéhez képest viszonylag nagy mértékben támogatta eddig a megtámadott országot. A támogatások és segélyek köre kiterjedt mind a katonai, mind a humanitárius eszközökre. Különösen nagy hangsúlyt fektet Horvátország a korábbi háborús tapasztalatainak megosztására, és kiemelten támogatja az aknamentesítést Ukrajnában.

Ugyanakkor az ország haderőfejlesztési lépései, a megnövekedett védelmi kiadások nem köthetők szigorúan a háború kitöréséhez, hiszen azok jelentős részét már korábban kezdeményezték. A háború azonban hozzájárulhat a horvát haderőfejlesztési törekvések politikai és költségvetési támogatottságának fenntartásához, valamint növelheti annak társadalmi elfogadottságát is. Ez utóbbi különösen fontos a haderő személyi állományának bővítése, valamint az újonnan bevezetendő katonai alapképzés elfogadtatása szempontjából.

A háború lendületet adott a horvát gázszektorbeli fejlesztéseknek és kapacitásbővítéseknek is, amivel Zágráb erősíteni kívánja az európai energiaellátásban játszott szerepét. Ehhez az Európai Unió is nyújt pénzügyi forrásokat, illetve élvezi Washington támogatását is. A mostani befektetések azonban csak akkor térülhetnek meg, ha hosszú távon is lesz felvevő piaca a horvátországi cseppfolyósított gáznak.

A tanulmányban leírt tendenciákat azonban jelentős mértékben befolyásolhatják a 2024-ben esedékes választások. Horvátországban áprilisban parlamenti választásokra, az év későbbi részében pedig elnökválasztásokra is sor kerül majd, amelyek eredményei módosíthatják a belpolitikai erőviszonyokat, és hatással lehetnek Ukrajna támogatásának formáira. Az amerikai és az Európában esedékes választások szintén befolyásolhatják majd a horvát politika alakulását, különösen akkor, ha megszűnne az erőteljes amerikai szándék Ukrajna támogatására. Amennyiben azonban a mostani körülmények a következő négy évben is fennmaradnak, Horvátország európai és regionális szerepe is felértékelődhet.

Felhasznált irodalom

Croatia Rejects Joining in EU's Ukraine Training Mission. [online], 2022. 12. 16. Forrás: AP [2023. 11. 10.].

Croatia Strongly Supports Ukraine and the Ukrainian People. [online], 2023. 08. 22. Forrás: Ministry of Justice and Public Administration [2023. 10. 15.].

Croatia Supports UN Project to Demine and Release Productive Agricultural Land in Ukraine. [online], 2023. 07. 31. Forrás: wfp.org [2024. 01. 12.].

- Defence Expenditure of NATO Countries (2014–2023). Press Release.* [online], 2023. 07. 07. Forrás: NATO [2023. 11. 10.].
- Ekskluzivno istraživanje Dnevnika Nove TV: Što Hrvati misle o ratu u Ukrajini?* [online], 2022. 10. 29. Forrás: dnevnik.hr [2023. 11. 08.].
- Hajdari, Una: *Croatian President Milanović Compares 'Slava Ukraini' salute to 'Sieg Heil'.* [online], 2023. 06. 01. Forrás: euronews.com [2023. 07. 19.].
- Harangozó, Dániel (2023): Croatia's Defence Policy in the Shadow of COVID-19 and the Russia-Ukraine War (2020–2023). *MKI Policy Brief*, 29, 1–10. Online: <https://doi.org/10.47683/KKIElemzesek.KE-2023.29>
- Jennings, Gareth: *Croatia Cleared to Buy More Black Hawks.* [online], 2024. 01. 29. Forrás: Janes [2024. 02. 11.].
- LNG Croatia LLC Signed a Contract for the Delivery of an Additional Regasification Module.* [online]. Forrás: plinacro.hr [2023. 08. 19.].
- National Security Strategy of the Republic of Croatia 2017.* [online]. Forrás: soa.hr [2023. 11. 10.].
- Onyango, Daniel: *Croatia Signs €533 Million Contract to Build 4 New Gas Pipelines.* [online], 2024. 04. 11. Forrás: Pipeline Technology Journal [2024. 04. 11.].
- Petrovic, Ivica – Bogdanic, Sinisa: *Serbian, Croatian Volunteers Fight on Ukraine's Front Line.* [online], 2023. 01. 31. Forrás: dw.com [2024. 03. 10.].
- Petsinis, Vassilis: *The Repercussions of the War in Ukraine on Croatia's Far Right.* [online], 2023. 03. 05. Forrás: populismstudies.org [2023. 07. 19.].
- President Milanović Harshly Condemns Russian Aggression against Ukraine, Holds Emergency Meeting with Chiefs of Croatian Armed Forces and Intelligence Agencies.* [online], 2022. 02. 24. Forrás: predsjednik.hr [2023. 07. 18.].
- Simmonds, Lauren: *Croatian Citizen Support for Sanctions Against Russian Federation at 76%.* [online], 2023. 05. 11. Forrás: total-croatia-news.com [2023. 07. 18.].
- Spaic-Kovacic, David: *Croatia to Build €100 Million Cross-Border Gas Pipeline to Bosnia.* [online], 2023. 02. 21. Forrás: Euractiv [2023. 08. 19.].
- The Croatian Armed Forces Long Term Development Plan 2015–2024.* [online], 2014. 12. 12. Forrás: morh.hr [2023. 09. 07.].
- The Parliament Debates Government's Proposal on Training of Ukrainian Soldiers in Croatia.* [online], 2022. 11. 30. Forrás: sabor.hr [2023. 11. 20.].
- Ukraine: Andrej Plenković to Head EP Delegation to Observe Elections.* [online], 2014. 10. 09. Forrás: eppgroup.eu [2023. 07. 18.].
- Ukraine: Illegitimate Elections Not Recognised by EP.* [online], 2023. 11. 03. Forrás: eppgroup.eu [2023. 07. 19.].
- Ukraine Seeks to Expand Defense Manufacturing With Croatian Partnership Amid European Support.* [online], 2024. 02. 29. Forrás: The New Voice of Ukraine [2024. 03. 02.].
- Vergun, David: *Austin Says Croatia's Support for Ukraine Is Commendable.* [online], 2023. 10. 19. Forrás: U.S. State Department for Defense [2023. 12. 10.].
- Vlada Hrvastke: *Snažna podrška Ukrajini. Hrvatska će pomoći s još 5 milijuna eura za razminiranje.* [online], 2023. 10. 11. Forrás: vlada.gov.hr [2024. 01. 12.].
- Vlada Hrvatske: *Minister Anušić: Croatia Has Sent €181 mn Worth of Military Aid to Ukraine.* [online], 2024. 01. 31. Forrás: vlada.gov.hr [2024. 02. 10.].
- Vlada Hrvatske: *Odluka o osnivanju Stalne skupine za primjenu i praćenje provedbe mjera ograničavanja.* [online], 2024. 01. 31. Forrás: vlada.gov.hr [2024. 02. 19.].
- Žabec, Krešimir: *Počela specijalna operacija slanja 14 naših helikoptera Ukrajini, s njih već skidaju oznake.* [online], 2022. 01. 25. Forrás: jutarnji.hr [2023. 11. 20.].
- Žabec, Krešimir: *Ukrajini šaljemo 14 rabljenih ruskih helikoptera, zauzvrat dobivamo američke Black Hawkove?* [online], 2022. 11. 15. Forrás: jutarnji.hr [2023. 11. 20.].
- Хорватія виділила €1 мільйон на закупівлю генераторів для українських шкіл і лікарень.* [online], 2023. 01. 27. Forrás: ukrinform.ua [2024. 02. 19.].